

Brechtianismul lui Mazilu

Secolul 20 nu cunoaște scepticism mai tenace, o mai insistentă delimitare de puterea posesivă a sentimentelor decât cea a lui Brecht. Există la el o perpetuă teamă de a nu egua în cursa trăirilor incerte și necontrolabile. Explicațiile sînt multiple. La un moment dat, în perioada debutului expresionist, Brecht trăiește adevărate deliruri și ameteli, care, descoperă el, îl frustrează de cunoașterea lumii. În numele acestei teribile pasiuni — lectura societății și a istoriei — demască metodice sentimentele ce împiedică individul să controleze destinul evenimentelor. Intuiția i-o vor confirma tehnicile nazismului, bazate pe avalanșa de emoții falsificate în vederea vederii indivizilor. În „Teatralitatea fascismului” Brecht afirmă că identificarea sentimentală înseamnă amnezie politică, căci ea se susține pe „transformarea tuturor — spectatorilor într-o-masă-unificată”. Mai departe, afirmă el, inocularea oricărui mesaj, reacționar sau nu, e întotdeauna periculoasă cînd nu rezultă din cercetarea lucidă a realității. Singura atitudine admisibilă: aceea a savantului care, la distanță de evenimente, le privește „uimit” pentru a le descoperi funcționarea și posibilitățile de transformare.

Sentimentele incomodează apetitul examinării lumii, pasiunea de a nu te pune la dispoziție decât în condițiile unei libere decizii. În numele unei asemenea convingeri propune Brecht distanțarea. Sînt efectele doar niște obstacole în calea clarității? Poț fi ele simplu expulzate în numele unor noi sarcini sociale? Brecht, oricum, s-a încordat continuu contra lor, ca principalele devieri ale omului de la atributele sale moderne: descifrarea societății în vederea refacerii ei. Singura pasiune admisă: *cunoașterea*.

Dramaturgul nu-l epuizează însă pe Brecht. În integritatea programului teatral nu se produc fisuri (cineva afirma, mai mult intuitiv, că valoarea ultimă a „distanțării” este tot sentimentală, producînd un fel de beție a spiritului puternic), dar mai există și poetul. În poezie, fără a se contrazice, se relaxează uneori Brecht. El nu melancolizează amurguri murind, umbre trecute, cochilii sfărîmate, ci doar explodează uneori patetic, răzburare tîrzie a afectelor mereu excluse. „Sînt cel mai practic dintre toți semenii mei, / Și pun mîntea înainte de toate / Semenii mei erau cruzi, eu sînt cel mai crud / Și eu plîng în noapte”. Putem, deci, înțelege teatrul ca expresie a conștiinței diurne, iar poezia, a celei nocturne. Ele funcționează compensatoriu.

Fără a descifra o filiație descoperim în Mazilu numeroase înrudiri. Chiar dacă nu cu aceleași scopuri, și la el contactul cu rea-

litatea primează, cu o realitate fugitivă, mereu alta, cu realitatea prezentă, nedeviată. Ceea ce detestă Mazilu aproape obsesiv este ratarea întâlnirii cu viața, mascată strategic prin achiziția de valori și sentimente nobile, prin scufundarea în trecut sau evaziunea în viitor. Pentru el vocile prezentului contează. Marile teme ale conștiinței, afectele, sînt prea des numai paravan al unui vid pe care ne temem să-l recunoaștem, al unei clipe pe care am devenit înapți să o mai sesizăm. Dacă la Brecht sentimentele defavorizează analiza socială, la Mazilu clișeul sentimental e piedica ce stranglează orice contact cu fluiditatea ingenuă a vieții (viziunea sa e de cea mai elară esență bergsoniană. O asemenea demonstrație ar merita făcută). Tragedia și metafizica extrag omul din real, sentimentul nimic îi usucă și ultima picătură de adevăr. Intransigența brechtiană vizează sentimentele în vederea nașterii unei atitudini politice, cea a lui Mazilu le acuză imitarea în numele regăsirii impactului viu cu o lume mereu alta. Scepticismul e reacție contra îmbătrînirii ce distruge miracolul privirii prime. Reziduurile, de orice fel, sînt insuportabile. Omul ideal e cel în care realitatea „pătrunde fără nici un obstacol... Omul cu adevărat pur nu cară după el povara amintirilor... înțelegerea vieții nu poate să fie, cred eu, decât spontană”. La Brecht, ca și la Mazilu, relația cu sentimentele se justifică prin tentativa socratică de a produce un om nou, clar și inteligent.

Comun apare locul acordat poeziei în contextul operii, deși la Mazilu despărțirea de temele poeziei și ale eseisticii șochează și mai vizibil. Corpurile devin ușoare, iubirile sînt posibile, ele se nasc și mor fără atingerea ridicolului, viața palpită fragil ca o spumă, iar șoptele și mîngîierile sînt preludii ale zborului. Femeia dispăre ca o muzică de Vivaldi, lăsînd în urmă oceane. „Vezi, iubito, așa se sfîrșesc iubirile / Și tot așa se nasc fluviile și mările egee.” Măștile s-au spulberat și albe mătășuri foșnesc la atingerea degetelor sensibile. Sarcasmul premerge fragilității, luciditatea, disperării.

Să credem că pe „adevăratul” Brecht îl găsim în poemele sale, ori că la Mazilu doar în versuri destăinuirea e reală? De fapt cele două operații, excludere și asumare a sentimentelor, sînt complementare. Certitudinea dramaturgului se năruie uneori, scoțînd la lumină strigăte și plîpîiri ascunse, pentru ea apoi, iarăși suspicios, să revină la exercițiul fascinant al rațiunii ce eliberează de clișee și ignoranță. Această pulsație dinamică înrudește doi artiști al căror adversar suprem e imobilismul.